

İKTİSADA GİRİŞ

Editör

Afşin ŞAHİN

© Copyright 2024

Bu kitabın, basım, yayın ve satış hakları Akademisyen Kitabevi A.Ş.'ne aittir. Anılan kuruluşun izni alınmadan kitabın tümü ya da bölümleri mekanik, elektronik, fotokopi, manyetik kayıt ve/veya başka yöntemlerle çoğaltılamaz, basılamaz, dağıtılamaz. Tablo, şekil ve grafikler izin alınmadan, ticari amaçlı kullanılamaz. Bu kitap T.C. Kültür Bakanlığı bandrolü ile satılmaktadır.

ISBN 978-625-375-153-1	Sayfa ve Kapak Tasarımı Akademisyen Dizgi Ünitesi
Kitap Adı İktisada Giriş	Yayıncı Sertifika No 47518
Editör Afşin ŞAHİN ORCID iD: 0000-0001-7389-5923	Baskı ve Cilt Vadi Matbbacılık
Yayın Koordinatörü Yasin DİLMEN	Bisac Code BUS000000
	DOI 10.37609/akya.3362

Kütüphane Kimlik Kartı

İktisada Giriş / ed. Afşin Şahin.
Ankara : Akademisyen Yayınevi Kitabevi, 2024.
282 s. : tablo, şekil, grafik. ; 160x235 mm.
Kaynaklar var.
Bölümleri görüntülemek için QR kod bölüm sonlarında.
ISBN 9786253751531

GENEL DAĞITIM
Akademisyen Kitabevi A.Ş.

Halk Sokak 5 / A Yenışehir / Ankara
Tel: 0312 431 16 33
siparis@akademisyen.com

www.akademisyen.com

ÖNSÖZ

İktisat bilimi; hanehalkı, firmalar ve kamu gibi aktörlerin karar alma davranışlarını ve temelde sınırlı kaynakların sınırsız ihtiyaçları nasıl karşılayacağını incelemektedir. İktisadi olayların arka planını ve teorik çerçevesini günümüz dinamik ekonomisinde anlamak her geçen gün daha önemli hale gelmektedir. Temel kavramların bilinmesi ve anlaşılması, yaşanan iktisadi problemlerin çözüm bulma aşamasını kolaylaştıracaktır. Kitabın amacı; iktisat bilimine ilgi duyanlar ve öğrencilere, temel konularda anlaşılır ve farklı bir tarzda bilgiler sunmaktır. İktisat, temelde mikro iktisat ve makro iktisat olmak üzere iki ayrı anabilim dalına ayrılmaktadır. Kitabın ilk bölümleri bireylerin ve firmaların davranışları, piyasa mekanizması ve fiyat oluşumu gibi konuları detaylı biçimde işlemektedir. Daha sonraki bölümlerde milli gelir, enflasyon, istihdam, para politikaları ve uluslararası ticaret gibi konulara odaklanmaktadır. Yazarlarımız, klasik iktisada giriş kitaplarının ötesine geçerek, kendi deneyim ve yorumlarını da katarak konuları daha canlı ve ilgi çekici hale getirmeyi amaçlamışlardır. Teorik bilgilerin yanı sıra, güncel ekonomik gelişmelere ve gerçek hayattan örneklerle de yer verilerek, okuyucuların teoriyi pratikle ilişkilendirmeleri sağlanmıştır. Bu yaklaşım, öğrencilerin analitik düşünme becerilerini geliştirmelerine ve ekonomik olayları daha derinlemesine anlamalarına katkıda bulunmaktadır. Kitap iki dönemlik derslerde kullanılabileceği gibi, yoğunlaştırılmış tek dönemlik dersler için de uygun bir kaynak niteliğindedir. Bölümlerde ders planları ihtiyaçlar gözetilerek şekillendirilebilecektir. Her biri kendi alanında uzman olan değerli öğretim üyelerimizin bu kitabın ortaya çıkmasında büyük emeği bulunmaktadır. Bölüm yazarlarının bilgi birikimi ve deneyimleri, kitabın zengin içeriğine yansıtılmıştır. Kendilerine, bu değerli katkıları için en içten teşekkürlerimi sunarım. Ayrıca, kitabın hazırlanması sürecinde desteklerini esirgemeyen yayınevimizin kıymetli çalışanlarına minnettarlığımı ifade etmek isterim. Okuyucularımızın görüş ve önerileri, bizim için önem taşımaktadır. Kitap ile ilgili düşüncelerinizi ve geri bildirimlerinizi yayınevimizin e-posta adresine iletmeniz, gelecekteki çalışmalarımızı daha da geliştirmemize yardımcı olacaktır. İktisada giriş dersi öğrencileri ve iktisat bilimine ilgi duyan her kesimden insana kitabın faydalı olması ve kendilerini geliştirme aşamalarında katkı sağlamasını temenni ediyorum.

Saygılarımla.

Prof. Dr. Afşin ŞAHİN
Ankara, 2024

İÇİNDEKİLER

BÖLÜM 1	İktisadın Tanımı ve Kapsamı	1
	<i>Sefa ERKUŞ</i>	
BÖLÜM 2	Tüketici ve Talep	19
	<i>Erhan İŞCAN</i>	
BÖLÜM 3	Üretici ve Arz.....	31
	<i>Afşin ŞAHİN</i>	
BÖLÜM 4	Tüketici Tercihleri Teorisi ve Fayda Fonksiyonu	49
	<i>Ertuğrul ÜSTÜN GEYİK</i>	
BÖLÜM 5	Üretim ve Maliyet.....	69
	<i>İsmail ŞENTÜRK</i>	
BÖLÜM 6	Tam Rekabet Piyasaları.....	103
	<i>Orhon Can DAĞTEKİN</i>	
BÖLÜM 7	Monopol (Tekel) Piyasası	129
	<i>Filiz DAŞKIRAN</i>	
BÖLÜM 8	Monopolcü (Tekelci) Rekabet ve Oligopol Piyasası	149
	<i>Sibel CENGİZ</i>	
BÖLÜM 9	Milli Gelir	181
	<i>Göktuğ ŞAHİN</i>	
BÖLÜM 10	Enflasyonla İlgili Temel Kavramlar.....	205
	<i>Fatma Zişan KARA</i>	

BÖLÜM 11	İşgücü Piyasası	227
	<i>Sibel CENGİZ</i>	
BÖLÜM 12	Para ve Para Politikası Süreci.....	257
	<i>Ömer Faruk BİÇEN</i>	

YAZARLAR

Doç. Dr. Ömer Faruk BİÇEN

*Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü*

Prof. Dr. Sibel CENGİZ

*Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü*

Dr. Öğr. Üyesi Orhon Can DAĞTEKİN

*Finansal Bilimler Fakültesi, Ankara Hacı
Bayram Veli Üniversitesi*

Dr. Öğr. Üyesi Filiz DAŞKIRAN

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve
İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü*

Dr. Öğr. Üyesi Sefa ERKUŞ

*Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Teorisi AD.*

Dr. Öğr. Üyesi Ertuğrul Üstün Geyik

*Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü*

Doç. Dr. Erhan İŞCAN

*Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari
Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü*

Doç. Dr. Fatma Zişan KARA

*Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler
Fakültesi, İktisat Bölümü*

Prof. Dr. Afşin ŞAHİN

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi,
Finansal Bilimler Fakültesi, Finans ve
Bankacılık Bölümü*

Doç. Dr. Göktuğ ŞAHİN

*Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisat
Bölümü*

Doç. Dr. İsmail ŞENTÜRK

*Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi
ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü*

İKTİSADIN TANIMI VE KAPSAMI

Sefa ERKUŞ¹

“İktisadiyat diyoruz; fakat arkadaşlar, iktisadiyat demek, her şey demektir. Yaşamak için, mutlu olmak için, insan varlığı için ne gerekse onların tamamı demektir. Ziraat demektir, ticaret demektir, emek demektir, her şey demektir.”

İzmir İktisat Kongresi
Mustafa Kemal Atatürk, 1923

Bugün bir sokak röportajında sokaktan geçen insanlara iktisat nedir diye sorulsa birçok insan; altın, borsa, döviz kuru, enflasyon, işsizlik gibi gündelik yaşamlarını etkileyen maddi kaygıları ile ilişkili bir bilim dalını tasvir ederler. Parasal sonuçları olan olaylar iktisadın araştırma alanı içerisinde ama iktisadın araştırma alanı bundan çok daha geniştir. Ünlü iktisatçı Alfred Marshall 20. yy. başında iktisadı *“hayatın olağan iş akışı içinde insanların incelenmesi”* olarak tanımlamıştır. Bu kullanışlı tanım, iktisadın yalnızca piyasa ve ticaret ile sınırlı olmadığını, iş hayatında kullanılan bazı ilkelerin günlük hayatta karşımıza çıkan olayları analiz ederken de kullanılabileceğini ima etmektedir. Biz ise günümüzde iktisadın kapsamı nedir sorusuna daha detaylı bir yanıtı beraber vereceğiz. Bunun için öncelikle sık şekilde kullanacağımız **kıtlık** ve **seçim** kavramlarını iyice anlamamız gerekmektedir.

İçinde yaşadığımız dünyada birçok kaynağın kıt olduğunu göreceksiniz. Kıt kaynakların iktisadi tanımını yapacak olursak, kaynakların sınırlı olduğu durumlarda insanların talepleri kaynakları aştığında **kıtlık** ortaya çıkar. İnsanların istekleri sonsuzdur. Her insan iyi bir semtte lüks bir evde oturmak, en yeni model telefon kullanmak, pahalı restoranlarda yemek yemek, son model ve güçlü

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Karabük Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, İktisat Teorisi AD., sefaerkus@karabuk.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-2702-7022

- » Sizi ekonomi içinde daha akıllı ve öngörülerde bulunabilen biri haline getirir. Ev almak için uygun zaman hangisidir? Ekonomi resesyona girerse neden iktidardaki partilerin oy oranları da düşmeye başlar?
- » İktisadi politikaların limitleri ve potansiyelleri hakkında daha bilgili olursunuz. Covid-19 pandemisi sonrası Merkez Bankalarının faiz oranlarını düşürmesi o şartlarda nasıl yarar sağladı, pandemiden sonraki zararları ne olmuş olabilir? Üniversiteler paralı mı parasız mı olmalı?

İktisat, ezberleyeceğiniz bilgiler bütününe dayanan bir bilim alanı değildir. İktisadi ilkeleri öğrenmek, onları içselleştirmek, bakış açısını oturtmanız gerekmektedir. Bu sayede marjinal faydanızı da en yukarıda tutarsınız. Sonuç olarak yukarıda yer alan maddeler size ilgi çekici geldiyse, iktisat eğitiminizi ilerletmek sizin için oldukça doğru bir seçim olacaktır.

KAYNAKLAR

- Acemoglu, D., Laibson, D., & List, J. A. (2022). *Economics* (3rd ed., pp. 36-93). Pearson.
- Erkuş, S., & Demirtaş, B. K. (2023). Deneysel İktisadın Tarihi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 12(3), 2142-2162.
- Frank, R., Bernanke, B., Antonovics, K., & Heffetz, O. (2022). *Principles of Economics, A Streamlined Approach* (4th ed., pp. 1-30). McGraw Hill
- İnan, A. (1989). *Gazi Mustafa Kemal Paşa Hazretlerinin İlk Türkiye İktisat Kongresindeki İftitahi Nutukları*. İzmir İktisat Kongresi. Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi. ss.57-69.
- Krugman, P., & Wells, R. (2019). *Microeconomics* (5th ed., pp. 79-120). Worth Publishers.
- Mankiw, N. G. (2021). *Principles of Economics* (Ninth). Boston: Cengage.
- Stevenson, B., & Wolfers, J. (2020). *Principles of Economics* (1th ed., pp. 1-47). Worth Publishers.
- Yalçıntaş, A. (2018). Bırakınız Kopyalasınlr, Bırakınız Paylaşsınlr: Dijitalleşme ve İnternet Çağında Fikri Mülkiyet İlişkileri. *Birinci Edisyon (EPUB)*. Open Science Framework. <https://osf.io/as8pc/>. Erişim tarihi, 10, 2022

TÜKETİCİ VE TALEP

Erhan İŞCAN¹

TÜKETİCİ VE TALEP

Tüketici, sınırlı kaynakları ile maksimum faydayı elde etmek için rasyonel kararlar alan ekonominin en önemli ajanıdır. Tüketici, piyasada bulunan mal ve hizmetler içerisinde kendisine maksimum faydayı sağlayacak tercihlerde bulunarak ihtiyaçlarını karşılamaktadır. Tüketici bu tercihleri ile talebi oluşturarak serbest piyasada fiyatın belirlenmesinde önemli oynamaktadır. Her ne kadar talep ve istek kavramları günlük hayatta aynı anlamda kullanılsa da iktisadi anlamda talep satın alma gücüyle desteklenmiş istek olarak ifade edilmektedir. Örneğin, lüks bir mal ve hizmeti almayı istiyor olsak da ancak satın alma gücü ile desteklenmiş isteğimiz talep olarak nitelenmektedir.

TALEP KANUNU

Talep kanunu, herhangi bir piyasada, diğer her şey sabitken (ceteris paribus), fiyat ile talep edilen miktar arasında ters orantılı ilişkinin olduğunu ifade etmektedir. Herhangi bir mal ve hizmetin fiyatının artışı (azalışı) talep edilen miktarda azalışa (artışa) neden olacaktır. Mal ve hizmetin fiyatının artması ile birlikte tüketiciler hem ikame hem de gelir etkisi nedeniyle bu mal ve hizmete olan talebini azaltacaktır. Örneğin A malının fiyatının artması ile birlikte fırsat maliyeti yükselecek ve tüketiciler bu malın ikamesi olan diğer mallara yöneleceklerdir. Diğer taraftan tüketicinin gelirini sabit varsaydıığımızdan dolayı satın alma gücü düşen tüketici A malından daha az talep edecektir. Günlük hayatımızda kullandığımız

¹ Doç. Dr., Çukurova Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, eisican@cu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-6068-6698

esneklikleri ile talep eğrisinin eğimini etkileyen etkenler tanımlanmıştır. Özetle, piyasa fiyatını oluşumunu veya değişimini, tüketicinin bulunduğu talep tarafının temelleri bu kavramlar ile açıklanabilecektir.

KAYNAKLAR

Case, Karl E., Oster, Sharon M. (2017). Principles of Economics. Harlow: Pearson.

Mankiw, G. (2024). Principles of Economics. Boston: Cengage.

Antonovics, K., Bernanke, B., & Frank, R. (2022). Principles of Economics. New York: McGraw-Hill.

Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2010). Principles of Economics. New York: McGraw-Hill/Irwin.

ÜRETİCİ VE ARZ

Afşin ŞAHİN¹

ARZ EĞRİSİ

İktisatta arz ve talep dengesi sağlandığında statik bir yaklaşımdan söz edilmektedir. Diğer pek çok alanda olduğu gibi iktisatta da değişkenler zamanla değişkenlik gösterdiğinden, gerçek hayatta dinamik bir analiz söz konusuysen, temel düzeyde konuların anlaşılması bağlamında statik analiz ile piyasalar analiz edilmektedir (Şekil 1). Bir önceki bölümde anlatılan talep ile ilgili kavramların tamamlayıcısı olan arz, statik dengenin oluşmasını sağlamaktadır.

Arz edilen miktar bir firmanın satmak istediği miktarı göstermektedir ve malın fiyatı; üretim sürecindeki maliyetler, enflasyon beklentileri gibi faktörlerden etkilenmektedir (O’Sullivan, Sheffrin ve Perez, 2014), s. 73). Arz eğrisi pozitif eğimlidir ve firmalar, malın fiyatı yükseldiğinde daha fazla satmak ve üretmek eğilimindedirler.

Tablo 1 ve Grafik 1’de; koyun eti fiyatı, üretim miktarı ve arz eğrisi gösterilmektedir. Koyun eti üreticisi, fiyat arttıkça daha fazla üretmek isteyecektir. Bu nedenle, arz eğrisi pozitif eğimlidir ve buna arz kanunu denilmektedir. Üretici koyun eti fiyatı arttıkça daha fazla kar elde etmek amacıyla daha fazla üretmek isteyecektir. Bu güdü firmaların kar maksimizasyonu amacı ile tutarlıdır. Arz edilen malın fiyatındaki yüzde birlik bir artışın arz edilmek istenen miktara etkisi birazdan anlatılacağı üzere arz esnekliği kavramı ile açıklanmaktadır.

¹ Prof. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, Finansal Bilimler Fakültesi, Finans ve Bankacılık Bölümü, afsin.sahin@hbv.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-7389-5923

hedeflenmiştir. İşçi verimliliği arttıkça, daha fazla uyuma ve boş zaman imkanları da artmıştır. Bireyler çalışma sonrasında arta kalan zamanlarını boş zamana daha fazla ayırmaya başlamışlardır. Böylece, uykunun azaltılma motivasyonu ve alternatif maliyeti, daha fazla boş zaman ve eğlenceye dönük tercih biçiminde olmaya başlamıştır.

KAYNAKLAR

- Acemoğlu, Daron, Laibson, David ve List, John A. (2016). *Mikroekonomi*, (Çeviri Editörü: Asena Caner) Beta Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Bingöl-Ayktut, Canan (2012). “Öğrenme ve Bellek”. İçinde: *Bilgisayar ve Beyin*, Pay Yayıncılık, Genişletilmiş 2. Baskı, İstanbul, ss. 103-127).
- Chua, Chew Lian ve Tsiaplias, Sarantis (2024). “The Influence of Supermarket Prices on Consumer Inflation Expectations”, *Journal of Economic Behavior and Organization*, Vol. 219: 414-433.
- Dinler, Zeynel (2014). *İktisada Giriş*, Gözden Geçirilmiş 20. Basım, Ekin Yayınları, Bursa.
- Erdoğan, Ali (2021). *Türevin Uygulama Alanları ve Diferansiyel Denklemler*, Nobel Yayınları, 1. Baskı, Ankara.
- Gros, Frederic (2023). *Güvenlik İlkesi*, Türkçe’ye (Çeviren: Servet Ugan) Kolektif Kitap Yayınları, 1. Baskı, İstanbul.
- Hari, Johann (2022). *Çalışan Dikkat: Neden Odaklanamıyoruz?*, (Çeviren Barış Engin) Aksoy, Metis Yayınları, İstanbul.
- Krugman, Paul & Wells, Robin (2012). *Mikro İktisat*, (Çev Editörleri: Sayım Işık...), 2. Baskıdan Çeviri, Palme Yayınları, Ankara.
- Krugman, Paul & Wells, Robin (2017). *Essentials of Economics*, (Fourth Edition). New York: Macmillan Learning.
- O’sullivan, Arthur, Sheffrin, Steven M. & PEREZ, Stephen J. (2014). *Economics* (Eighth Edition). Essex: Pearson Education.
- Popovic, Marko E. (2018). “Research in Entropy Wonderland: A Review of the Entropy Concept”, *Thermal Science*, Vol. 22, No. 2: 1163-1178.
- Sims, Christopher A. (2003). “Implications of Rational Inattention”, *Journal of Monetary Economics*, Vol. 50: 665-690.
- Şahin, Afşin ve Şahin, Göktuğ (2023). “An Evaluation and Proposal on the Measurement Necessity for Controlling Inflation Expectations of Different Segments in Türkiye”, *Üçüncü Sektör Sosyal Ekonomi Dergisi*, Vol. 58, No. 3: 2402-2423.
- Turing, A.M. (1950). “Computing Machinery and Intelligence”, *Mind*, 49: 433-460.
- Ünsal, Erdal (2010). *Mikro İktisat*, Gözden Geçirilmiş 8. Baskı, İmaj Yayınevi, Ankara.

TÜKETİCİ TERCİHLERİ TEORİSİ VE FAYDA FONKSİYONU

Ertuğrul ÜSTÜN GEYİK¹

TÜKETİCİ DAVRANIŞLARI

İktisadın uğraşının ne olduğunu Adam Smith'den itibaren birçok bilim adamı tanımlamıştır. Bu tanımlar arasından bu bölümün önemini en çok öne çıkaran tanım Paul Samuelson'a aittir. Samuelson iktisadi insanların ve toplumların, parasal bir temele dayanmak zorunda olmadan üretim kaynaklarını alternatif üretim fırsatlarından hangisi için kullanacaklarını, birçok üretilebilecek mal ve hizmet arasından hangilerinin şimdi ve gelecekte tüketim amaçlı üretileceklerin ve dağıtımlarının yapılacağını seçmeyi sağlayan bir çalışma alanı olarak tanımlar. Yani temel iktisadi ajanların hepsi, hane halkları, firmalar ve devlet kaynak dağılımına, üretime, tüketime ve bu üretim ve tüketimlerin zamanına karar vermek durumundadır. Bu seçimleri iktisadi ajanların refahını artıracak, kendilerini daha üretken, zengin, daha mutlu yapacak şekilde yapmayı amaçladıklarını varsayabiliriz. Firmalar karlarını en çoklamaya çalışırlar, devlet toplumsal refah ve/veya mutluluğu artırmaya çabalarlar. Benzer şekilde bireyler de kendileri için en iyi olacak tüketim kalemlerini seçmeye çalışacaklardır. Tüketici tercihleri teorisi işte bu bireysel seçimlerin nasıl olması gerektiğine odaklanan normatif bir analiz olarak ortaya çıkmıştır.

Ordinal ve Kardinal Tercihleri

İktisadın uğraşının ne olduğunu Adam Smith'den itibaren birçok bilim adamı tanımlamıştır. Bu tanımlar arasından bu bölümün önemini en çok öne çıkaran tanım Paul Samuelson'a aittir. Samuelson iktisadi insanların ve toplumların,

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, eugeyik@nku.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-5832-3003

leceği daha geniş bir alan vardır ve birçok davranışsal iktisatçı duyguların karar almadaki önemini incelemektedir.

Son olarak Herbert Simon sınırsız rasyonelliğe bireylerin ancak bilişsel kapasiteleri oranında yani sınırlı rasyonellikleriyle katılabileceklerini savunur. Bireylerin bilgileri sonsuz olmadığı gibi enformasyonu işleme hızları ve yetenekleri de sınırlıdır. Bir otomobil alacağınız zaman üzerinde 10000'lerce farklı işlevsel parça barındıran mekanik aletlerin en az 10 farklı modelini test edip doğru seçimi yapmak hiçbirimiz için çok da kolay olmayabilir.

Davranışsal iktisadın tüm bu itirazlar rasyonellik varsayımlarını yok etmek veya neo-klasik tüketici tercihleri teorisini yok etmek için yapılmamaktadır. Asıl amaç normatif rasyonel analizi referans alarak onun varsayımlarından saparak gerçek dünyayı daha iyi açıklayabilecek pozitif analizler geliştirmek ve bu analizler sonucu genellenebilir ve daha açıklayıcı yeni modeller geliştirmektir.

KAYNAKLAR

- Arily, D. (2013). *Akıldışı ama Öngörülebilir*, Çev: Şar,F ve Hekimoğlu Gül,A. Optimist Yayınları.
- Arslan, Ü., ve Güzel, A. E. (2017). Marshall' ın Değer Teorisinde Ekonomik Birimlerin Karar ve Davranışlarına Yaklaşımı. İnsan Ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 6(3), 2096-2111. <https://doi.org/10.15869/itobiad.333973>.
- Bentham, J. (1781). *An introduction to the principles of morals and legislations*. Kitchener: Batoche Books.
- Edgeworth, F.Y. (1881) *Mathematical Psychics: An Essay on the Application of Mathematics to the Moral Sciences*, <https://historyofeconomicthought.mcmaster.ca/edgeworth/mathpsychics.pdf>.
- Hicks, J.R., ve Allen, R.G.D. (1934). A Reconsideration of the Theory of Value. Part I. *Economica*,1(1), 52–76. <https://doi.org/10.2307/2548574>.
- Mill, J. S. (2001). *Utilitarianism*. Kitchener: Batoche Books.
- Samuelson P., ve Temin,P. (1976). *Economics*, 10. Baskı, New York, McGraw Hill.
- Şener, U. (2015). Beklenen Fayda Yaklaşımı ve Bu Yaklaşımın Sistematik İhlalleri. İstanbul Aydın Üniversitesi Dergisi, 7(27), 37-68.
- Şireli, N. (2012). Belirlilik Halinde, Tüketici-Karar Teorisi. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Mecmuası, 36(1-4).
- Tozlu, A. (2016). Karar Verme Yaklaşımları Üzerinde Herbert Simon Hegemonyası. Sayıştay Dergisi(102), 27-45.

ÜRETİM VE MALİYET

İsmail ŞENTÜRK¹

ÜRETİM

Üretim, ekonominin en temel kavramlarından biridir ve günlük yaşamımızda büyük bir rol oynar. Bir malın veya hizmetin belirli kaynaklar kullanılarak meydana getirilmesi süreci olarak tanımlayabiliriz. Üretim, insanların ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla gerçekleştirilen ekonomik faaliyetlerin temelini oluşturur. Bu, yalnızca fabrikalarda üretilen otomobiller, elektronik cihazlar veya gıda ürünleri ile sınırlı değildir. Bir kuaförün sunduğu hizmetten bir yazılım geliştiricinin ortaya çıkardığı programa kadar her şey üretim sürecinin bir parçasıdır.

Ekonomide üretim, dört temel üretim faktörünün birleşimiyle gerçekleşir: iş gücü, sermaye, doğal kaynaklar ve girişimcilik. İşgücü, üretim sürecinde çalışan insanları temsil eder. Bu, fabrikada çalışan işçilerden, büroda çalışan memurlara kadar geniş bir yelpazeyi kapsar. Sermaye, üretim araçlarını ve teknolojiyi ifade eder. Fabrika makinelerinden, bilgisayarlara kadar çeşitli ekipmanlar bu kategoriye girer. Doğal kaynaklar, üretim sürecinde kullanılan hammadde ve enerji kaynaklarını kapsar. Örneğin, tarım ürünleri, madenler ve su gibi kaynaklar bu kategoriye dahildir. Girişimcilik ise üretim sürecinin organizasyonu ve yönetimi ile ilgilidir. Girişimciler, üretim faktörlerini bir araya getirerek mal ve hizmet üretimini sağlarlar ve bu süreçte risk alırlar.

Üretim sürecini daha iyi anlamak için bir örnek üzerinden gidelim. Bir otomobil fabrikasını ele alalım. Bu fabrikada, iş gücü (işçiler ve mühendisler), sermaye (makineler ve teknoloji), doğal kaynaklar (metal, plastik ve enerji) ve

¹ Doç. Dr., Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü, ismailsenturk@yahoo.com, ORCID iD: 0000-0001-7330-6690

tajlar nedeniyle ortalama maliyet yükselir. LRAC eğrisinin en düşük seviyesinden sonraki artışın sebebidir. Yönetim zorlukları, organizasyonel karmaşıklıklar ve verimlilik kayıpları gibi sebeplerle negatif ölçek ekonomileri oluşabilmektedir.

Dışsal Ekonomiler

Dışsal ekonomiler, bir firmanın içinde bulunduğu endüstri büyüdüğünde sağladığı avantajlar veya dezavantajlardır. Bu, firmanın kontrolü dışında gerçekleşir. Dışsal ekonomiler pozitif ve negatif olmak üzere iki gruba ayrılır. Firmanın faaliyet gösterdiği endüstri büyüdükçe sağladığı avantajlar **pozitif dışsal ekonomiler** olarak adlandırılır. Örneğin otomobil parçaları üreten bir firmanın içinde bulunduğu endüstri büyüdüğünde daha kolay ve ucuz hammadde temin edebilmesi, bu alanda uzmanlaşmış iş gücüne ulaşmasının kolaylaşması gibi nedenler maliyetlerin azalmasına neden olur. Pozitif dışsal ekonomiler LRAC eğrisinin aşağıya kaymasını sağlar. Böylece her bir birim daha düşük ortalama maliyetle üretilebilir. **Negatif dışsal ekonomiler** endüstri çok büyüdüğünde, firmanın karşılaşabileceği dezavantajlardır. Çevre kirliliği, trafik sıkışıklığı gibi nedenler iş gücünün sağlığını ve verimliliğini etkileyebilir. Bu da firmanın daha yüksek maliyetlere katlanmasına neden olur. Negatif dışsal ekonomiler LRAC eğrisini, her bir birimin daha yüksek ortalama maliyetle üretildiğini gösterecek şekilde yukarı kaydırır.

KAYNAKLAR

- Case, K. E., R. C. Fair ve S. M. Oster. Ekonominin İlkeleri. (E. Deliktaş, M. Karadağ ve M. Güçlü, Çev. Ed.). Ankara: Palme Yayınevi; 2018.
- Dinler, Z. İktisada Giriş. (19. Baskı). Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım; 2013.
- Dinler, Z. İktisat. Bursa: Ekin Basım Yayın Dağıtım; 2015.
- Krugman, P., & Wells, R. Mikro İktisat. (S. Işık, M. Aslan, C. Dişbudak, A. Ateş ve K. Türkcan, Çev. Ed.). Ankara: Palme Yayınevi; 2012.
- Pekin, T. Ekonomiye Giriş. İzmir: Zeus Kitabevi; 2023.
- Ünsal, E. M. Mikro İktisada Giriş. (4. Baskı). Ankara: İmaj Yayıncılık; 2014.
- Yalta, A. Y. ve A. T. Yalta. Modern Mikroekonomiye Giriş. (4. Baskı). Ankara: Adres Yayınları; 2021.

TAM REKABET PİYASALARI

Orhon Can DAĞTEKİN¹

PIYASA KAVRAMI

İktisadi etkileşimlerin gerçekleşmesi ve fiyatların oluşabilmesi için alıcı ve satıcıların bir araya gelebilmesi, ekonomik teoremin ve hayatın temel taşlarından biridir. Bu bakış açısıyla piyasa kavramı, ekonomik faaliyetlerin merkezinde yer alan kritik bir mekanizmayı temsil eder. En temel bağlamıyla piyasa, alıcılar ve satıcıların bir araya gelerek mal ve hizmetlerin alım-satımını gerçekleştirdikleri ortam veya mekanizma olarak tanımlanabilir.

Piyasalar fiziksel ya da sanal yapılarda olabilirler.

Fiziksel Piyasalar

Semt pazarları: Yerel ürünlerin satıldığı, genellikle haftalık kurulan pazarlar

Oto galerileri: Araç alım-satımının gerçekleştiği, bu mallar için özelleşmiş piyasalar

Borsalar: Hisse senetleri, tahviller ve diğer finansal enstrümanların fiziksel hallerinin işlem gördüğü organize piyasalar

Sanal Piyasalar

Çevrimiçi alışveriş siteleri: Amazon, eBay gibi global e-ticaret platformları

Cep telefonu uygulamaları: Mobil bankacılık, yatırım ve alışveriş uygulamaları

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Finansal Bilimler Fakültesi, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, d.orhon@hbv.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8680-6114

arz azalıyorsa fiyat kesinlikle artacaktır, fakat miktardaki değişim hangisinin etkisinin daha büyük olduğuna bağlıdır. Eğer arzdaki azalış talepteki artıştan fazlaysa denge miktarı azalacak (Grafik 20), fakat tersi bir durumda talepteki artış arzdaki azalıştan fazla ise denge miktarı artacaktır (Grafik 19).

Benzer bir bakışla, arz artışı ve talep artışı eşanlı meydana geldiğinde denge miktarı artar fakat denge fiyatın ne yönde belirleneceği bu değişimlerin büyüklüklerine bağlıdır. Eğer talepteki artış arz artışından fazla ise fiyatlar yukarı yönlü hareket edecek (Grafik 14), tam tersi durumda daha düşük bir seviyede oluşacaktır (Grafik 15).

Bu bölümde tartıştığımız tam rekabet piyasaları, ekonomi teorisinde ideal bir piyasa yapısını temsil eder ve nadiren tam olarak gözlemlense de diğer piyasa yapılarını anlamak ve değerlendirmek için önemli bir kaynak noktası oluşturur. Bu piyasa modelinde, çok sayıda alıcı ve satıcının bulunması, ürünlerin homojen olması, piyasaya giriş ve çıkışların serbest olması ve tam bilgiye erişim gibi temel varsayımlar, kaynakların etkin dağılımını ve toplumsal refahın maksimizasyonunu teorik olarak da olsa mümkün kılar. Fiyatların piyasa dinamikleri tarafından belirlenmesi ve firmaların fiyat alıcı konumunda olması, tam rekabet yapısının en belirgin özelliklerindedir.

Ancak, gerçek dünya piyasalarında tam rekabet koşullarının tümüyle sağlanması sık gerçekleşmez. Buna rağmen, tam rekabet yaklaşımı, iktisatçılara ve politika yapıcılara piyasa etkinliğini değerlendirmek, rekabet politikalarını şekillendirmek ve ekonomik kararlar almak için katkı sağlar.

KAYNAKLAR

Krishnamurthy, M., (2019, June 8). Economics 101 of Ride sharing: Simultaneous Shifts in Demand and Supply Curves. *Medium*. <https://medium.com/@mohankrishnamurthy/economics-of-ridesharing-simultaneous-shifts-in-demand-and-supply-curves-3a089c67b90c>

MONOPOL (TEKEL) PİYASASI

Filiz DAŞKIRAN¹

MONOPOL PİYASASININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Monopol, piyasada tek bir satıcının karşısında çok sayıda alıcının bulunduğu, aynı üretim alanına **girişin yasak** ve bu piyasada satılan mal veya hizmetin diğer mal ve hizmetlerle yakın ikamesinin zor olduğu uç noktadaki bir piyasa şeklidir. Monopol piyasasında satılan bir malın yakın ikamesinin bulunması güçtür. Bu piyasadaki bahsedilebilmesi için piyasaya giriş engeli bulunmalıdır aksi takdirde monopolde söz konusu olan tek satıcı özelliği ortadan kalkacaktır. Monopoller fiyat yapıcıdır ve marjinal gelirin (MR) marjinal maliyete (MC) eşit olduğu noktada üretimlerini gerçekleştirmektedir. Monopoller düşük miktarlarda üretim yapıp, tam rekabetçi piyasada yer alan firmalardan daha yüksek fiyata satarak karlarını artırır. Ancak bu durumda dara kaybı ortaya çıkmaktadır. Monopol piyasasında etkinliğin sağlanması birinci derece (tam) fiyat farklılaştırması ve devlet müdahalesi ile mümkün olabilmektedir (Acemoğlu, Laibson & List, 2016: 275; Bulmuş, 2003: 351).

MONOPOLÜN ORTAYA ÇIKIŞ SEBEPLERİ

Kısa ve uzun dönemde kar sağlayan bir monopolün varlığını devam ettirebilmesi için diğer firmaların giriş engelinin olması gerekmektedir. Bu bağlamda giriş engelleri; kıt kaynak kontrolü, yasal yolla (devlet tarafından), ölçeğe göre artan getiri ve teknolojik üstünlük olarak karşımıza çıkmaktadır.

¹ Dr. Öğr. Üyesi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, filizcls@mu.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1139-2794

KAYNAKLAR

- Acemoğlu, D., Laibson, D. & List, J. A. (2016). *Mikroekonomi*. (Ed.) Asena Caner, 1. Baskı, İstanbul: Beta Yayınevi.
- Badurlar, İ. (2019). Müşteriye Göre Fiyat Farklaştırması. *Türkiye Turizm Ansiklopedisi*. <https://turkiyeturizmansiklopedisi.com/musteriye-gore-fiyat-farklilastirmasi>, Erişim Tarihi: 09.11.2024.
- Browning, E. K. & Zupan, M. (2014). *Mikro İktisat Teori ve Uygulamalar*. (Çev.) Recep Kök. 11. Basımdan Çeviri, Ankara: Nobel Yayıncılık.
- Bulmuş, İ. (2003). *Mikroiktisat*. 5. Baskı, Ankara: Cantekin Matbaası.
- Deliktaş, E. & Kök, R. (1999). Pozitif Eğimli Marjinal Gelir ve Monopolcü Bir Firma İçin Çoklu Kar Dengeleri. *Dokuz Eylül Üniversitesi İİBF Dergisi*, 14(1), 97-112.
- Dinler, Z. (2010). *Mikro Ekonomi*. Gözden Geçirilmiş 21. Basım, Bursa: Ekin Basın Yayın Dağıtım.
- Erdoğan Kurumlu, D. (2017). *Mikro İktisat*. 10. Baskı, Ankara: Vadi Grup Ciltevi A.Ş.
- Koutsoyiannis, A. (2014). *Modern Mikro İktisat*. (Çev.) Muzaffer Sarımeşeli. 2. Baskıdan Çeviri, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Krugman, P. & Wells, R. (2010). *Mikro İktisat*. (Çev.) Sayım Işık, Murat Aslan, Ayşegül Ateş, Cem Dişbudak, Kemal Türkcan. Ankara: Palme Yayıncılık.
- Türkay, O. (2004). *Mikroiktisat Teorisi*. 12. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Ünsal, E. (2005). *Mikro İktisat*. 6. Baskı, Ankara: İmaj Yayınevi.
- Yıldırım, K., Şıklar, İ., Bakırtaş, İ. & Doğan, B. (2015). *Mikro İktisada Giriş*. (Ed. K. Yıldırım). 12. Baskı, Ankara: Pelikan Kitabevi.
- Yıldırım K., Koyuncu, C., Yazıcı, A. & Erdoğan, M. (2018). *Mikro İktisat*. (Ed. K. Yıldırım & M. Erdoğan). 6. Baskı, Eskişehir: Nisan Kitabevi.

MONOPOLCÜ (TEKELCİ) REKABET VE OLİGOPOL PİYASASI

Sibel CENGİZ¹

MONOPOLCÜ REKABET PİYASASININ TANIMI VE ÖZELLİKLERİ

Monopolcü rekabet modeli ilk olarak 1930’larda Harvard Üniversitesi’nden Edward Chamberlin tarafından geliştirilmiş olup, farklılaştırılmış ürün (mal) piyasalarında faaliyet gösteren firmaların davranışlarını tanımlamak için tasarlanmıştır (Taylor ve Weerapana, 2009). Gerçek dünyada piyasalar, tam rekabet ve monopol arasında yer alır. Tam rekabette aynı ürünü üreten çok sayıda firma vardır ve her biri piyasa fiyatını veri olarak alır. Tam rekabetin ne de monopolün de piyasada yakın ikamesi olmayan bir ürünü üreten tek firma vardır. Dolayısıyla monopol, benzer ürünü üretip, satan diğer firmaları düşünmeden fiyatını belirleyebilir. Ancak çoğu mal ve hizmet ne tam rekabetin monopolün olduğu piyasalarda satılmaktadır. Bunun yerine çoğu ürünün piyasası tam rekabet ve monopol arasında olacaktır. Eksik rekabet piyasasının bir türü olan monopolcü rekabet piyasasında her firma kendi ürettiği ürün üzerinde tekele sahiptir, ancak diğer birçok firma aynı alıcılar için rekabet eden benzer ürünler üretmektedir.

Monopolcü rekabet;

1. Çok sayıda firmanın rekabet ettiği
2. Her bir firmanın farklılaştırılmış bir ürünü ürettiği
3. Firmaların, fiyat; ürün kalitesi ve pazarlama konusunda rekabet ettiği
4. Firmaların endüstriye giriş ve çıkış serbestesi olduğu bir piyasa yapısı olarak tanımlanmaktadır.

¹ Prof. Dr. Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, sibelcengiz@ardahan.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3582-5454

KAYNAKLAR

- Bade, R. ve Parkin, M. 2004. Foundation of Microeconomics. Boston: Pearson/Addison Wesley.
- Dinler, Z. 2013. Mikro Ekonomi. Ekin Kitabevi Yayınları.
- Frank, R., H. ve Bernanke, B. 2008. Principle of Economics. McGraw-Hill Higher Education.
- Hall, R., E. Ve Lieberman, M. 2010. Microeconomics: Principles & Applications. 5th Edition South-Western Cengage Learning.
- Koutsoyiannis, A. 1997. Modern Mikro İktisat. Çev. Muzaffer Sarımeşeli, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Ahlersten, K. 2008. Microeconomics. Ventus Publishing.
- Mankiw, N.G. ve Taylor, M.,P. 2004. Economics. Cengage Learning.
- Mankiw, N., G. 2015. Principle of Microeconomics, Cengage Learning.
- McConnel, C. R., Brue, S.,L. ve Flynn, S., M. 2012. Microeconomics, Principles, Problems, and Policies. McGraw Hill.
- Perloff, J., M. 2014. Microeconomics with Calculus. Cengage Learning.
- Taylor, J. B, and Weerepana, A. 2009. Principle of Economics, 6.basım, New York: George Haufmann.

MİLLİ GELİR

Göktuğ ŞAHİN¹

GİRİŞ

Makro iktisat, bir ülke ekonomisinin genel yapısını, performansını ve büyüme dinamiklerini anlamaya yönelik kapsamlı bir bakış açısı sunmaktadır. Bu bağlamda milli gelir kavramı, bir ekonominin sağlığını ve üretim kapasitesini değerlendiren en temel göstergelerden biri olarak öne çıkmaktadır. Milli gelir, yalnızca bir ülkenin ekonomik çıktısını yansıtmakla değil aynı zamanda üretim seviyesinin, yaşam standartlarının ve refah düzeyinin belirleyicisi olarak da kritik bir rol oynamaktadır.

Makro iktisadi analizde milli gelirden söz edildiğinde genellikle Gayri Safi Yurtiçi Hasıla, Gayri Safi Milli Hasıla gibi kavramlar kastedilmektedir. Bu göstergeler, bir ülkenin belirli bir zaman dilimindeki toplam üretim ve gelir seviyesini piyasa değeriyle ifade etmeye yarar. Ve böylece ekonomik faaliyetlerin yarattığı toplam değer ölçülerek ekonominin genel performans değerlendirilmesi mümkün hale gelmektedir.

Milli gelirin ölçülmesi, yalnızca üretim seviyelerini yansıtmakla sınırlı bir eylem değildir. Aynı zamanda ekonomik büyüme, istihdam, enflasyon ve refah gibi diğer makro iktisadi değişkenlerle yakından ilişkilidir. Bu nedenle milli gelir, ekonominin yapısını anlamaya yönelik tüm analizlerin başlangıç noktası olarak kabul edilmektedir. Ekonomik politika yapımcılar, bu veriler üzerinden büyüme stratejileri geliştirirken, uluslararası karşılaştırmalar da ülkelerin üretim kapasiteleri ve rekabet güçlerini anlamada önem arz etmektedir.

¹ Doç. Dr., Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi İktisat Bölümü, goktug.sahin@hbv.edu.tr, ORCID iD: 0000-0001-9925-9132

Sonuç olarak, milli gelir analizleri, ekonominin büyüme potansiyelini ve refah düzeyini belirlemek için önemli araçlar sunmaktadır. GSYH, GSMH ve diğer bileşenler üzerinden yapılan hesaplamalar, makro iktisadi politika kararları için temel oluşturarak, ülkelerin ekonomik güçlerini uluslararası düzeyde karşılaştırmalarına olanak tanımaktadır.

KAYNAKLAR

- Acemoğlu, D., Laibson, D., & List, J. A. (2020). Makroekonomi (2. Baskı). *Beta Basım Yayın*.
- Baumol, W. J., & Blinder, A. S. (2000). *Economics: Principles and Policy* (8. Baskı). Cengage Learning.
- Baumol, W. J., Blinder, A. S., & Solow, J. L. (2020). *Macroeconomics: Principles and Policy* (14. Baskı). Cengage Learning.
- Berber, M., & Bocutoğlu, E. (2021). *Makro İktisada giriş* (5. Baskı). Ekin Yayınevi.
- Blanchard, O. (2021). *Macroeconomics* (8. Baskı). Pearson.
- Blaug, M. (1997). *Economic Theory in Retrospect* (5. Baskı). Cambridge University Press.
- Branson, W. H. (2009). *Makro İktisat Teorisi ve Politikası* (Çev. İbrahim Kanyılmaz). Alfa Yayınları.
- Case, K. E., Fair, R. C., & Oster, S. M. (2019). *Ekonominin İlkeleri* (12. Baskı, Çev. Ertuğrul Deliktaş, Metin karadağ, Mehmet Güçlü). Palme Yayıncılık.
- Colander, D. (2020). *Economics* (11. Baskı). McGraw-Hill Education.
- Dinler, Z. (2009). *İktisada Giriş* (15. Baskı). Ekin Yayınevi.
- Dornbusch, R., Fischer, S., & Startz, R. (2016). *Makroiktisat* (12. Baskı, Çev. Salih Ak). Literatür Yayıncılık.
- Ertek, T. (2016). *Makroekonomiye Giriş* (4. Baskı). Beta Yayıncılık.
- Frank, R. H., Bernanke, B. S., Antonovics, K. L., Heffetz, O. (2015). *Principles of Economics* (6. Baskı). McGraw-Hill Education.
- Krugman, P., & Wells, R. (2013). *Makro İktisat* (Çev. Fuat Oğuz, M. Murat Arslan, K. Ali Akkemik, Koray Göksal). Palme Yayıncılık.
- Lipsey, R. G., & Chrystal, K. A. (2015). *Economics* (13. Baskı). Oxford University Press.
- Mankiw, N. G. (2015). *Principles of Economics* (7. Baskı). Cengage Learning.
- Mankiw, N. G. (2018). *Macroeconomics* (10. Baskı). Worth Publishers.
- O'Sullivan, A., Sheffrin, S., & Perez, S. J. (2015). *Makroekonomi: Prensipler, Uygulamalar ve Araçlar* (8. Baskı, Çev. Kerem Karabulut). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Parasız, İ. (2013). *Makro Ekonomi: Teori ve Politika* (8. Baskı). Ezgi Kitabevi Yayınları.
- Samuelson, P. A., & Nordhaus, W. D. (2009). *Economics* (19. Baskı). McGraw-Hill.
- Şenses, F. (2023). *İktisada (Farklı Bir) Giriş*. İletişim Yayınları.
- Ünsal, E. M. (2014). *Makro İktisada Giriş* (4. Baskı). İmaj Yayınevi.
- Yalta, A. T., & Yalta, A. Y. (2022). *Modern Makroekonomiye Giriş* (4. Baskı). Adres Yayınları.
- Yıldırım, K. (2017). *Makro İktisada Giriş* (12. Baskı). Nisan Kitabevi.

ENFLASYONLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

Fatma Zişan KARA ¹

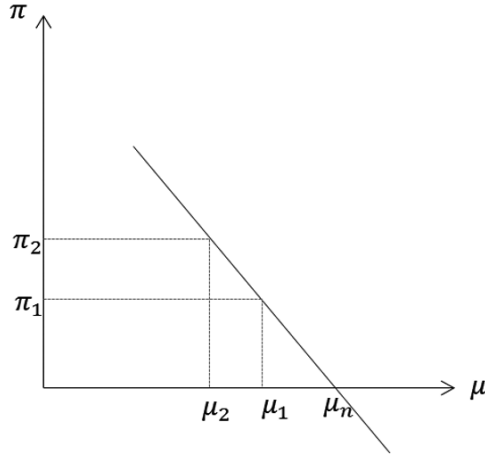
GİRİŞ

Tarihsel olarak bakıldığında ilk enflasyon MS.300 yılında Roma İmparatorluğunda yaşanmıştır. 14.yy'da Kıta Avrupasında yaşanan veba salgını döneminde fiyat artışlarının yıllık %50'leri aştığı, 16. yy'da Amerika'nın keşfiyle kıymetli maden miktarındaki artışın ise aylık %50'leri aştığı bilinmektedir. 18.yy'a gelindiğinde Fransız Devrimi sürecinde Fransa'da fiyat artışları %157'ye ulaşmıştır. 20.yy' da Birinci Dünya Savaşının finansmanının yarattığı etki ile Almanya, Polonya, Avusturya, Macaristan, SSCB'de %200'lere ulaşan enflasyon kayıtlarından bahsedilmektedir (Friedman,1975; Mishkin,2006; Çolak,2020). Daha yakın dönemlerde ise Arjantin, Yunanistan, Zimbabve gibi ekonomiler yüksek fiyat artışlarına maruz kalmıştır. Tarihsel olarak bakıldığında gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde enflasyon ya da fiyat artışları farklı dönemlerde farklı nedenlerle ortaya çıkmıştır. Ancak enflasyonun dünya ülkeleri için iktisadi sorun olarak genel kabul görmeye başlaması daha çok İkinci Dünya Savaşı sonrasında başlamıştır. 1929'da ABD merkezli başlayan ve tüm dünyayı etkisi altına alan Büyük Buhran ve ardından yaşanan dünya savaşı sonrası ülkeler içinde buldukları *iktisadi yaklaşımın*² çözemeyeceği sorunlarla baş etmek zorunda kalmışlardır. Bu sorunlardan birisi de sürekli fiyat artışları ya da enflasyondur.

Günlük hayatta aldığımız pek çok karar yaşamımızı refah içinde sürdürebilmemiz içindir. İnsanlar rasyonel davranma eğilimindedir ve tüketim, tasarruf ve

¹ Doç. Dr., Aksaray Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, fzkara@aksaray.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-8938-6768

² Dönemin hakim iktisadi yaklaşımı, piyasaların her zaman kendiliğinden dengeye ulaşacağı inancını temsil eden ve Say Yasası üzerine kurulu Klasik iktisadi düşüncedir.

Grafik 4. Phillips Eğrisi

Grafik 4. de negatif eğimli Phillips eğrisi düşük düzeyde bir enflasyon oranı için daha yüksek düzeyde işsizliğe maruz kalınacağını ya da yüksek istihdamın maliyetinin enflasyon olacağını göstermektedir. (π), enflasyon düzeyini, (μ) işsizlik oranını göstermek üzere, ekonomi doğal işsizlik oranı (μ_n) üzerindeyken, işsizliğin düşürülmek istenmesi (μ_1) den (μ_2) ye doğru bir harekete neden olacak ve enflasyon oranını (π_1) den (π_2) ye yükseltecektir. Phillips'in çalışması doğrudan işsizlik ve enflasyon arasındaki ilişkiyi göstermez, ücretlerdeki parasal artış ve işsizlik arasında kurmuş olduğu ilişki Keynesyen iktisatçılar tarafından parasal ücret artışının enflasyon olarak ele alınması ile Keynesyen görüşü destekler bir kanıt olarak değerlendirilmiştir. 1960lı yılların sonunda dünyada yaşanan stagflasyon krizi, işsizlik ve enflasyonun birlikte ortaya çıkmasıyla Phillips eğrisine olan inancı sarsmıştır. 1968 yılında M.Friedman ve E.Phelps, Phillips eğrisinin kısa dönemde geçerli olacağını ancak uzun dönemde geçerliliğini yitireceğini, bu nedenle uzun dönemde Phillips eğrisinin yatay eksene dik bir hale geleceğini, uzun dönemde enflasyonun belirleyicisinin para miktarı olduğu tezi ni ortaya koymuşlardır.

KAYNAKLAR

- Ardıç, O. (2010). *Makro iktisat*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
 Aren, S. (1995). *Para ve para politikası*, İstanbul: Gerçek Yayınevi.
 Boyes, W.&Melvin, M. (2013). *Fundamentals of economics*. (Çev.E. Telatar). Ankara: Nobel Yayınevi.

- Çolak, Ö.F. (2020). *Enflasyonun tarihsel gelişimi*. İktisat ve Toplum. Sayı:122.
- Çolak, Ö.F.& Çermikli, A. H. (1997). *Para banka sözlüğü*. Ankara: Alkım Yayınevi.
- Demirhan, E. (2002). *Para politikasının değişen yüzü: enflasyon hedeflemesi*. İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Yayınları
- Duygulu Abuk, A. (2019). *Enflasyon olgusu: tanımı, kapsamı ve kaynağı üzerine temel açıklamalar*. içinde:Türkiye ekonomisi üzerine seçme yazılar. (Ed. Uysal Y., Balaylar N.A.& Keskin N.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Eğilmez, M.& Kumcu E. (2004). *Ekonomi politikası teori ve Türkiye uygulaması*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Friedman, S.I. (1975). *Enflasyon, dünyayı saran bunalım*. Çev. Gürsel,H. Ankara: Türkiye İş Bankası Yayınları.
- Görgün, S. (1982). *Enflasyon teorisinde iki yaklaşım*. İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Dergisi, Özel Sayı 1.
- Günal, M. (2007). *Para Banka ve Finansal Sistem*. Ankara: Yeni Dönem Yayınları.
- Svensson, Lars E.O.(1999). *Price Stability as a Target For Monetary Policy: Defining and Maintaining Price Stability*. Nber Working Papers w.7276.
- Mishkin, F.S. (2006). *Para, bankacılık ve finansal piyasalar iktisadı*. (Çev.Ed.N. Engin). Akademi Yayıncılık.
- Öcal, T. (1990). *İktisat*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayın No:156.
- Özatay, F. (2018). *Parasal iktisat kuram ve politika*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Özer, İ. (1984). *Türkiye’de 1970-1983 dönemi enflasyonu*. Ankara: Maliye ve Gümrük Bakanlığı Araştırma, Geliştirme, Planlama ve Koordinasyon Kurulu: 1984/261.
- Sachs, J.D. & Felibe, L.B. (1993). *Macroeconomics in the global economy*. Prentice Hall, USA.
- Şahin, H. (2010). *İktisada giriş*. Bursa: Ezgi Kitabevi.
- Şenses, F. (2018). *İktisada farklı bir giriş*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Şişik, Ü. (1982). *Enflasyon kuramında gelişmeler ve Türkiye’de enflasyon:1962-1977*. Ankara: Türkiye ve Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü No:197.
- Uluatam, Ö. (1993). *Makro iktisat*. Ankara: Savaş Yayınları.
- Ünsal, E. (2004). *Makro iktisada giriş*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- TCMB, (2004). *Enflasyon*. Ankara:Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayını.
- TCMB, (2013). *Enflasyon ve fiyat istikrarı*. Ankara: Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Yayını
- Tuğlacı, P. (1988). *İktisadi Ticari ve Hukuki Terimler Sözlüğü*, İstanbul: ABC Kitabevi.
- TÜİK, (2008). *Fiyat endeksleri ve enflasyon*. Ankara: Türkiye İstatistik Kurumu Yayını:3129.
- Yılmaz, Ş. (1982). *Enflasyon, gelişmiş ülkeler için geliştirilen kuramlar ve Türkiye gerçeği*. Ankara: Gazi Üniversitesi Yayınları No:3.
- <https://data.tuik.gov.tr/Bulten>
- <https://tr.tradingeconomics.com/country-list/inflation-rate>

İŞGÜCÜ PİYASASI

Sibel CENGİZ¹

GİRİŞ

İnsanlar yaşamak ve yaşam maliyetlerini karşılamak için gelire ihtiyaç duyarlar. Bazen bu gelir aileden miras kalır, bazen kişi kendi yeteneklerine uygun ya da değil bir işte çalışır ya da kendine bir iş kurar. Bazı kişilerin gelirleri, diğerlerinden daha fazladır. Örneğin, bir yazılımcının geliri benzin istasyonunda çalışan birinin gelirinden ya da bir tarım işçisinin gelirinden daha fazladır. Bunun böyle olması yasalarla mı belirlenir? Hayır, günümüzde böyle düzenleme yapan yasalar yoktur. Bu durumda bir yazılımcının tarım işçisinin gelirinden daha fazla gelire sahip olmasını neyle açıklayabiliriz? Diğer üretim faktörleri gibi arz ve talep yoluyla açıklayabiliriz. Bu nedenle, neden bazı insanların diğerlerinden daha yüksek gelire sahip olduğunu anlamanın yolu, sağladıkları hizmetler için piyasalara daha derinlemesine bakmaktır. Bu bölümde ücretlerin nasıl oluştuğunu göreceğiz. İşgücünün fiyatı olan ücretin belirlenmesi diğer üretim faktörlerinin fiyatına benzer şekilde olmakla birlikte işgücü talebinin türev talep olması nedeniyle bazı yönlerden farklılık gösterir. İşgücü hangi malın üretiminde kullanılacaksa, malın üretimine bağlı olarak talep edilir. Bu bölüme, karını maksimize eden bir firmanın işgücünden ne kadar talep edeceğini analiz etmekle başlıyoruz. Daha sonra işgücü arzının nasıl belirlendiğini inceleyeceğiz. İşgücü piyasasında tam rekabet ve eksik rekabet koşullarında ücret oluşumuna yer verdikten sonra ücret farklılıklarını, asgari ücret gibi işgücü piyasası düzenlemelerini son olarak da işsizlik ve işsizlik türlerini ele alacağız (Koutsoyiannis, 1997).

¹ Ardahan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, sibelcengiz@ardahan.edu.tr, ORCID iD: 0000-0002-3582-5454

KAYNAKLAR

- Becker, G. 1970. Investment In Human Capital: A Theoretical Analysis, *Journal of Political Economy*, 9-49.
- Blanchard, A. 2019. *Microeconomics*, Ed - Tech Press
- Bloch, F., E. and Kuskin, M., S. (Jan., 1978). Wage Determination in the Union and Nonunion Sectors, *ILR Review*. Vol. 31, No. 2. 183-19.
- Booth, A., L. 1995. *The Economics of The Trade Union*, Cambridge University. 1995. 51-53
- Borjas, G., J. 2013. *Labor Economics*, McGraw-Hill, 6. Edition, 2013. 117.
- Burki, A.,A. 1995. A Review of Efficiency Wage Models of Labor Market: Theory and Evidence, *Asia-Pacific Development Journal*. 2(2), 73-90
- Card, D., and Krueger, A. (Dec., 2000). A. Minimum Wages and Employment: A Case Study of the Fast-Food Industry in New Jersey and Pennsylvania. *The American Economic Review*, Vol. 90, No. 5. 397-1420.
- Card, D., Lemueux, T., and Riddell, W. C. 2023. Wage and Inequality, *Global Labour in Distress*. Volume II. Palgrave. 61-113.
- Kar, S. ve Datta D. 2015. *Industrial and Labor Economics*, Springer. New Delhi Heidelberg New York Dordrecht. London.139-140.
- Katz, LF ve Krueger, AB. 1992. The Effect of the Minimum Wage on the Fast Food Industry. *Industrial and Labor Relations Review*. 46 :6-21.
- Koutsoyiannis, A. 1997. *Modern Mikro İktisat*.Çev. Muzaffer Sarımeşeli, Ankara: Gazi Kitabevi.
- Layard, R., S. Nickell, ve Jackman, R. 1991. *Unemployment:Macroeconomic Performance and the Labour Market*, Oxford: Oxford University Press.
- Mankiw. N., G. 2015, *Principle of Microeconomics*, Cengage Learning
- McConnel, C. R., Brue, S.,L. ve Flynn, S., M. 2012. *Microeconomics, Principles, Problems, and Policies*. McGraw Hill. 272-282.
- Petrakis, Kostis ve Kafka. 2014. *The Rebirth Of The Greek Labor Market*, Palgrave. 39-40
- Spence, M. 1973. Job Market Signaling. *The Quarterly Journal Of Economics*, 87(3). 355.
- Taylor, J. B, and Weerepana, A. 2009. *Principle of Economics*, 6.basım, New york: George Haufmann
- Yıldız, K. (2014, Eylül-Ekim). İşsizlik Türleri, Her bir İşsizlik Türünün Toplam İşsizlikteki Payı ve Çeşitli Demografik Parametrelerle İlişkisi, *Akademik Bakış Dergisi*. Sayı: 45.
- Yılmaz, Ş, 1993. Teknoloji Seçimi ve İstihdam. *Ekonomik Yaklaşım* 4(10). 21-24.
- Zaim, S. 1997. *Çalışma Ekonomisi*. İstanbul. Filiz Kitabevi. 179

PARA VE PARA POLİTİKASI SÜRECİ

Ömer Faruk BİÇEN¹

PARA NEDİR?

Para, tarihsel süreçte insanlık için en önemli bir icatların başında gelmektedir. İcat en basit haliyle, mucitleri tarafından insanların işlerini kolaylaştırmak amacıyla ortaya konulan faydalı nesnelere olarak tanımlanabilir. Para da insanlık için önemli faydalar meydana getirmiştir ve halen de bu süreç devam etmektedir. Geçmişte olduğu gibi günümüzde de ihtiyaçlarımızı karşılayacak olan mal ve hizmetlerin alım satım işlemlerinde para olarak tanımladığımız varlıklara ihtiyaç duymaktayız. Bu kapsamda paranın en genel tanımı için de gerekli verilere ulaşılmış bulunuyoruz. Para, herkes tarafından genel kabul görmüş olan ve günlük ekonomik işlemlerin gerçekleşmesine aracılık eden bir değişim (mübadele) aracıdır. Bu tanıma ek olarak para; günlük ihtiyacımız olan mal ve hizmetlere erişimde ya da borç almada veya borçların geri ödenmesinde herkes tarafından kabul gören bir nesnedir (Mishkin, 1997: 48).

Para olarak tanımlanan bir nesne herkes tarafından nasıl kabul görür? Tabii ki toplumlar her zaman günlük iktisadi faaliyetlerin kesintisiz olarak gerçekleşebilmesi için bir takım teamül ve kurallar geliştirmişlerdir. Bazen altın gibi değerli bir varlık, bazen de kağıt parçası gibi değersiz bir varlık bu işlevin sürdürülmesine aracılık etmiştir. Değerli bir varlığın herkes tarafından kabul görme olasılığı daha yüksek iken, kağıt gibi değersiz varlıklar da ya altın karşılığı olarak piyasaya sürülmüş ya da üzerinde ait olduğu krallığın, imparatorluğun veya devletin mührünü taşımıştır. Günümüzde her devletin kabul ettiği bir değişim aracı bu-

¹ Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İktisat Bölümü, ofbicen@balikesir.edu.tr, ORCID iD: 0000-0003-1021-5198

Para kullanılmadan önce iktisadi faaliyetler trampa sistemiyle yürütülmüştür. Trampa sisteminden sonra ise günümüze kadar sırasıyla mal para sistemi, metal para sistemleri, sertifika sistemi, banknot sistemi, kağıt (itibari) para sistemi ve dijital para sistemi uygulanmıştır. Kripto para sistemleri de çok kısa denebilecek bir süre önce hayatımıza giriş yaptı.

Para politikası belirlenen amaçlara ulaşmada para arzı ve faiz oranlarının kontrolünü içerir. Para politikasının başlıca hedefi fiyat istikrarıdır.

Para politikası hedeflerinin yerine getirilebilmesi için para politikası araçları bulunmaktadır. Bunlar; açık piyasa işlemleri, reeskont işlemi, zorunlu karşılık oranı, swap, politika faizi, seçici kredi denetimi, iletişim ve miktarsal genişlemedir.

Merkez Bankaları para politikası amaçlarını gerçekleştirmeye çalışırken enflasyon hedeflemesi, döviz kuru hedeflemesi ve parasal hedefleme adı verilen para politikası rejimlerinden birine bağlı olarak hareket ederler.

1913 yılında kurulan Federal Reserve (FED) sistemi merkez bankacılığının miladı olarak kabul edilir. Türkiye’de ise Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), 1715 sayılı Kanununun 30 Haziran 1930 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanmasıyla resmen kurulmuştur. 3 Ekim 1931 tarihinde de Banka faaliyetlerine başlamıştır.

KAYNAKLAR

- Abel, A. B., Bernanke, B. S. ve Croushore, D. (2017). *Makroekonomi*, Dokuzuncu Baskı, Efil Yayınevi.
- Acemoğlu, D., Laibson, D. ve List, J. A. (2016). *Makroekonomi*, (Çev. Ed.: Sefer ŞENER), Birinci Baskı, Beta Yayıncılık.
- Barro, R. J. (2001). *Macroeconomics*, Fifth Edition, MIT Press.
- Bernanke, B. ve Mishkin, F. S. (2014). *Enflasyon Hedeflemesi: Para Politikası için Yeni Bir Çerçeve mi?*, Para Politikası Stratejisi içinde (Ed. Frederic S. Mishkin), Birinci Baskı, Efil Yayınevi.
- Biçen, Ö. F. (2021). *Para ve Maliye Politikası Araçları*, İktisat Politikası: Kuram & Uygulama içinde (Ed. Halil İbrahim AYDIN), Birinci Baskı, Paradigma Akademi Yayınları.
- Galbraith, J. K. (2013). *Büyük Kriz 1929*, (Çev.: Özkan ÖZDEM ve Elif Nihan AKBAŞ), Birinci Baskı, Pegasus Yayınları.
- Goldberg, J. E., Klee, E., Prescott, E. S. and Wood, P. R. (2020). *Monetary Policy Strategies and Tools: Financial Stability Considerations*, Finance and Economic Discussion Series 2020-074. Washington: Board of Governors of the Federal Reserve System.
- Gürkan Yay, G. (2015). *Para ve Finans: Teori – Politika*, İkinci Baskı, İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kazgan, G. (2008). *İktisadi Düşünce veya Politik İktisadın Evrimi*, Onüçüncü Basım, Remzi Kitabevi.

- Melvin, M. ve Norrbin, S. C. (2016). *Uluslararası Para ve Finans*, (Çev. Ed.: Süleyman DEĞİRMEN, Hüseyin Mahir FİSUNOĞLU ve Ahmet ŞENGÖNÜL), Sekizinci Baskı, Nobel Yayınları.
- Mishkin, F. (1997). *The Economics of Money, Banking and Financial Markets*, Fifth Edition, Addison-Wesley.
- Mishkin, F. (2007). *Para, Bankacılık ve Finansal Piyasalar İktisadı*, (Çev. Ed.: Nazım ENGİN), Sekizinci Baskı, Pearson.
- Mishkin, F. (2018). *Makroekonomi: Politika ve Uygulama*, (Çev. Ed.: Selami SEZGİN ve Mehmet ŞENTÜRK), İkinci Basım, Nobel Yayınları.
- Orhan, O. Z. ve Erdoğan, S. (2018). *Para Politikası*, Üçüncü Baskı, Umuttepe Yayınları.
- Özaty, F. (2011). *Parasal İktisat: Kuram ve Politika*, İkinci Baskı, Efil Yayınevi.
- Parasız, İ. (2007). *Para Teorisi ve Politikası*, Birinci Baskı, Ezgi Kitabevi.
- Paya, M. (2013). *Para Teorisi ve Para Politikası*, Altıncı Baskı, Türkmen Kitabevi.
- Sekman, F. (2012). *Para Teorisi: Kavram-Kuramlar-Modeller*, Birinci Baskı, Seçkin Yayıncılık.
- TCMB. (2024a). Merkez Bankası Tarihçesi, Cumhuriyet Dönemi, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkında/Tarihçe>, Erişim: 10.06.2024.
- TCMB. (2024b). Kurumsal Yapı, Yönetim Komitesi, <https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/TR/TCMB+TR/Main+Menu/Banka+Hakkında/Kurumsal+Yapi/Yonetim/Yonetim+Komitesi>, Erişim: 10.06.2024.
- Yalta, Y. (2020). *Para Teorisi ve Politikası Ders Notları*, TÜBA Yayınları.

